

**ՔԱՐ ՈՒ ԱՆՍԻՐՏ ՄԵՐ / Հայ ժողովրդական հեքիաթներ, Հատոր VIII / Գուգարք (Լոռի),
Լոռու բարբառ (խոսվածք)**

Մի թագավոր ա ըլել, դա իրա վագիր-վգիրը վեր ա կալել, գնացել ա ջրի դրաղը, տեհիլ ա, որ ջուրը իրեք իսանի գլուխ ա բերում, հենց ասիլ ա իրա վագիր-վգիրներին.— Գլխները ջրից հանեցեք:

Մզրախովը մի գլխին տվել ին, նի չի մտել:

Թագավորն ասել ա.— Գցեք ջուրը:

Մեկ էլ տվել են հենց անց ա կացել գլխից:

Ասիլ է.— Էդ էլ գցեցեք ջուրը:

Մեկին էլ են տվել, գլխի կեսն ա մնացել:

Թագավորն ասել ա.— Էս գլուխը վերցրեք տանենք տուն:

Որ տանում են տուն, նագրներն ասում են.— Թագավորն ապրած կենա, ի՞նչ հսկացար, որ արիր:

Թագավորն ասել ա.— Որ խելոք գրիցն արին, գլխի էս կռանը տվել են ու են կոնիցը դուս ա իկել, գլխումը չի մնացել: Մեկն էլ ասել են՝ Իսկի գլխումը չի մտել.— Էն էլ են գցիլ ջուրը: Ամա էս ա որ կես տեղն ա մնացել, ինչ որ ասել են, գլխու մեջն ա մնացել:

Թագավորի կնիկը մահացել ա, թագավորը գնացել ա ուրիշ տեղ: Հետո մի ջաղու պառավ էկիլ ա թագավորի թագա կնկա կուշտը, ասել ա.— Էդ իրա ծերքի կնկա գլուխն ա, եթե էտա չի ըլի՝ քեզ հետ թագավորը շատ լավ կըլի:

Թագավորը ունենում ա մի տասը տարեկան աղջիկ:

Թագավորի թագա կնիկը ջաղուին ասում ա.— Բա գլուխն ի՞նչ պետք է անենք:

Ջաղուն ասեց.— Պեչքը քցի էրի ու տար քամուն տուր:

Թագավորի կնիկը էրեց ու տվուց աղջկան, աղջիկն էլ տարավ քաման տվուց: Քամին էն քոզիցը քցեց աղջկա պերանը, ընդուց էրկուհոքիսացավ, հենց վերջ էկավ, ազատվեց տղա էլ պիրեց:

Որ թագավորն էկավ, առաջ գնացին ասին.— Աչքդ լիս, աղջիկդ տղա ա պիրել:

Թագավորն ասաց.— Գնալու հատաղ գնամ գլուխը տամ, էս ազաբը թողել եմ ու գնացել, ինչու ա տղա պիրել:

Աղջիկն ասեց.— Թագավորն ապրած կենա, կաց մի բան կասեմ, էլի գլուխս տուր:

Ասեց թե.— Էն գլուխը որ պիրիլ էս, փլան ջաղու պառավը ասավ, որ ձեր հին կնկա գլուխն է: Իմ մերացուս ասավ՝ բա ի՞նչ անեմ:

Ջաղուն ասավ.— Պեչքը քցի էրվի ու տար քամուն տուր: Հենց քամին նրա քոզիցը բերանս քցեց ու էնդուց էլ բահըմ էկավ, էրկուհոգիսացա, ու դուս էկավ մի տղա:

Թագավորը հավատաց, գլուխը տվուց ոչ, էն էրեխեն դառավ տաս տարեկան տղա: Հետո, որ էս էրեխեն գնաց իրանց ըեխանց հետ խաղ անելու, էնքան դուվաթ ուներ, որ հենց որի դոնիցը որ տվեց՝ կուռը պոկ էկավ, որին սիլլա տվեց՝ մահացավ:

Թագավորին ասին.— Թագավորն ապրած կենա, էրեխեդ մեր էրեխանց շատ վնասիլ ա, պետք է մենք քոչինք:

Ըրեխեն մորն ասում ա.— Մայրիկ ջա՛ն, ժողովուրդը ոչ, մենք պետք է քոչինք:

Ըրեխեն ու մերը վեր են կենում գնում: Գընում են տենում մի տըզի կեսի չափ էրկաթե տուն:

Տունն են մտնում ու տենում, որ տունը խազնեքով լիքն ա, ամեն մի պանն էլ դուզ ու տեղին ա:

Տեսան տակինն էլ մի գերուզամբի կա: Մեր ու տղեն իրիկունը տեհան, որ օխտը դն դպա տուն

գալիս են, մեկը մի ծառ ա շլակել, մեկը մի պախրա շլակել, մեկը մի արջ ա շլակել: Մերը վախեց ու վեր կացավ ասավ.— Տղա ջան, մեր վերջն ա:

Տղեն ասեց.— Մայրիկ ջան, մի վախիլ, ես ըստեղն եմ:

Դեր տեհավ, որ էրկու իսան իրանց տուն են էկիլ:

Դեն ասեց.— Ղուշն իրա թնովը, օձն իրա պորտովը ըստի իկած չին, դու ինչ իսան իս, որ ըստի էկիլ իս:

Տղեն առաջ կանգնեց, ասեց.— Օխտն աղբեր չլինք, ութն աղբեր ըլինք, կենտ-կենտ էկեք, զարգանդում ենք:

Ու թուրը վե կալավ դռան տակը մտավ, էկողի գլուխը տվուց՝ ընկավ գերուզամբին, էսպես վեցի գլուխն էլ տվուց ու ընկավ գերուզամբին: Էն մինն էլ վրավուրդ արավ, հենց յարալու ընկավ գերուզամբու մեջը, ու տղեն գլխու չընգավ, թե յարալու ա:

Հետո տղեն ասեց.— Մայրիկ ջան, էս խագինեն էլ, էլ ահագին ապրուստը կուտինք, կկենանք չն մեր մահի օրը:

Հետո էս տղեն վե կացավ գնաց որսը: Մերը գնաց գերուզամբի գլուխը ասեց.— Դե, սախ ե՞ս: Ասավ, որ.— Հա, սաղ եմ:

Կնիկը յարալուն վի կալավ պերեց, դռան սղացրուց:

Դեր սաղացավ, կնկա հետ լավ ծանոթացավ:

Հետո դինն ասաց.— Ո՞նց անենք, որ տղեն գնա ու էլ հետ չգա:

Դեն էլ ասեց թե.— Դու հիվանդացի, ասա, որ անմահական խնձոր էս ուզում, դա կերթա ու էլ հետ չի գա:

Տղեն էկավ տեհավ, որ մերն հիվանդացել ա ու շատ դարդ արավ:

Մերը տղին ասեց.— Գնա անմահական խնձորը պեր, որ առողջանամ:

Տղեն գնաց, շատ գնաց, քիչ գնաց ու մի տեղը դռնախ ընկավ:

Ղոնախատերի անունը Կիրակի էր: Կիրակին ասավ.— Տղա ջան, ո՞ւր ես գնում:

— Անմահական խնձորի եմ գնում:

Կիրակին ձինն էլ, խուրջինն էլ, շուշեն էլ տվեց, որ անմահական ջրից մեջը լցնի:

Կիրակին ասաց տղին.— Բաղի չափառներից վախիս ոչ, բաղի չափառն օձ ա, կերթաս գելի ըղաքի խոտը վեր կուլիս դոչի ըղաքին կդնես, դոչի ըղաքի դմակն էլ՝ գիլի ըղաքին կդնես, շուշեն անմահական ջրից կլցնես, խուրջինն էլ անմահական խնձորից, որ դի կտան վախիս ոչ, մտիկ պտի չանես:

Մի մազ էլ տալիս ա տղին, ասում ա.— Բան ա, որ ջահիլություն անես մտիկ տաս, տենաս, որ գալիս են մաղը ծխի՝ կրակ կդառնա ու հետ կդառնա օձը:

Տղեն վեր ա կենում ու գնում բաղը: Գնում ա դոչի ըղաքի դմակը վեր անում դնում ա գիլի ըղաքին, գիլի ըղաքի խոտը դնում դոչի ըղաքին ու մտնում բաղը:

Որ մտնում ա բաղը, ասում են.— Գե՛լ, տարա վ:

Գելն ասում ա.— Քանի տարին գել եմ, ես սոված եմ ապրում, ուլդուզ անջախ եմ գտել:

Ղոչն էլ ասում ա.— Էս քանի տարի դոչ եմ, սոված, էս խոտը անջախ եմ գտել, մենք եղ տղին չենք վնասիլ:

Անմահական ջուրը շուշեն է լցնում եղ տղեն, ու անմահական խնձորն էլ խուրջինն է լցնում եղ տղեն:

Ձիու վրա ա գցում խնձորն էլ, ջուրն էլ, ինքն էլ վեր ըլում ա ձին քշում ա դիս: Եղնուց շատ դի են տալի, էտուց տղեն եղ ա մտիկ անում, տենում ա, որ օձի չափառը գալիս ա: Տղեն աստված ա կանչում ու էն մաղը ծխում: Հենց բոց ա տալի ըղաքին, օձը բոց ա դառնում ու էլ չի գա:

Տղեն գալիս ա Կիրակու տուն, էն գիշեր տղեն քնում ա:

Որ քնում ա, Կիրակին էն անմահական ջուրը ինքը վերցնում ա և իրան ջրիցը ածում շուշեն։
Անմահական խնձորն էլ եղ վերցուց, իրանց խնձորը խուրջինն ածեց։

Տղեն ռավոտը վեր կացավ ու գնաց մոր կուշտը։ Մերը որ ետով դուս էլավ, տեհավ, որ տղեն հրեն եղ ա գալի։

Ասեց դին.— Տղես եղ ա գալի։

Դեն մտավ զերուզամբին թաք կացավ։

Հետո տղեն եկավ, ասավ մերը.— Էդ ի՞նչ եղացար, դու բարով էկար, տղա ջան։

Մերը էս ջրիցն էլ խմեց, էն խնձորիցն էլ կերավ, ասեց.— Ուխայ, այ տղա ջան, մեզ էլ օլում չկա։ Էլ եղ տղեն դուս էլավ։

Դին ասաց.— Էլ հնար չէլավ։

Դեն ասավ.— Ասա՛, ա՛յ տղա ջա՛ն, քու ղըվաթ որտե՞ն ա։

Տղեն իրիկուն, որ տուն ա գալիս, մերը հարցնում ա.— Այ տղա ջան, քու ղըվաթ որտե՞ն ա։

Տղեն ասում ա.— Ես հիմի սին նի դուս կաղնեմ, դու փետքաշը վրա տու։

Մին նի դուս կաղնում ա, փետքաշն էլ մերը վրա ա տալի։

Հիմի ասում ա.— Մայրի՛կ, դրադի, թափ տամ ինձ։

Տղեն որ թափ է տալի, օղերը պատին են դիպչում, փշրում։

Տղեն ասում ա.— Էլի չի ոտն արավ։

— Բա ի՞նչը ոտ կանի, տղա ջա՛ն,— ասում ա մերը։

— Մայրիկ ջա՛ն, երկու բիթս իրարու վրա դի ու դայիմ փթաթի։

Մերը տղի երկու բիթ իրարու վրա դնում ու լարով էլ փթաթում։

Տղեն, որ ձիգ ա տալի, որ պոկի լարը երկու բիթ օսկոռումը մնում ա։

— Մայրիկ չի իլավ, եղ արա։

Մերը դինն ձեն ա տալի.— Ի՞նչ ես անում, դուս արի։

Դեն ասում ա.— Ի՞նչ անեմ։

Մերն ասում ա.— Հենց թուրը քաշի մանտր-մանտր կտորի։

Դեն ասում ա.— Շատ էլ որ հնգորտանքս կտորել ա, ես դրան դիմիշ չեմ անիլ։

Մերը դնի ձեռից թուրն առնում ա ու տղին կաղնած կտուրում ա։ Տղի ջանդակը ածում ա խուրջինն ու ձիի վրա գցում ու դրկում։

Ձին արածելով գնում ա Կիրակու տուն։

Կիրակին դուս ա գալի, տեսնում ա խուրջինն, ասում ա.— Է՛յ վա՛յ, էյ վա՛յ, տղին բեթարափ են արել։

Ձիու վրից խուրջինը վեր ա բերում, տենում ա, որ տղի ջանդակը խուրջինումն ա, խալիչեն փռում ա, անմահական ջուրը բերում խալիչու վրա բմբումով ցրցնում ա, էն տղի ջանդակը բերում խալե-խալե խալիչու վրեն շինում, անմահական ջրեն քսում, հետո էլ անմահական ջուրը բերանն ա լցնում ու փչում։

Հենց որ փռնշտում ա, սղանում ու վեր ա կենում։

— Օ՛ֆ, օ՛ֆ,— ասում ա,— Կիրակի, ի՞նչ շատ քնել եմ։

Կիրակին էլ ասում ա.— Լավ քնել ես, ամա մի միտքն արա...

Միտքն ա անում, ամեն մի բանն էլ տենում ա, թե ինչեր են եկիլ գլխուն։

Տղեն էլի վեր ա կենում ու գնում մոր կուշտը։

Մերն ասում ա.— Էդ որ տեղ իր կորել, տղա ջան, շատ կարոտել ի։

— Մայրիկ ջա՛ն, քու ամեն բանն էլ միտս ա։

— Դն՛,— ասում ա տղեն,— դուս արի, դու որ դմիշ չարիք ինձ կտորես, ես ու դու կլնինք ախպեր։ Դե մորս կապի սնիցը, կտրատի։

Դեր սնից կապում ա մորը ու թրո՛վ կտրատում ա: Դեն ու տղեն դառնում են ախպեր:
Ասծանե իրեք խնձոր վեր ընկավ, մեկը՝ ասողին, մեկը՝ լսողին, մեկն էլ՝ դուզ խոսողին: